

פרשת דברים

הקדמת

הרב משה ארמוני שליט"א

כתוב בילקוט פרשת פנחס שרצה הקב"ה לקבוע בחדשי הקיץ בכל חודש יום טוב אלא שזה התבטל משום חטא העגל (שחטא העגל היה ב"י בתמוז ולכן מאז ועד ראש השנה אין יום טוב) והחיד"א בספרו "מדבר קדמות" (אות ו סימן י"ד) מביא ענין זה וכתב שלפי האמת רצה לקבוע ראש השנה בחודש תמוז ויוה"כ בחודש אב והכל נדחה לחודש תשרי (ובכל אופן מאחר והכל הולך אחרי הכוונה יש בימים האלה פוטנציאל גדול מאד ובמיוחד לידת המשיח שיהיה ב-ט' באב), ומביא משם המפרשים כי האבות הקדושים שמרו את כל התורה ועל כן שמרו גם את הימים הטובים של ראש השנה ויוה"כ בחדשי תמוז אב אלול, ובזה מיישב קושיית הרמ"ק למה נקבעו ימי הדין של שנה שעברה בתחילת השנה החדשה ולא באותה שנה בסיום השנה, שהרי אם עושים חשבון נפש על השנה זה צריך להיות בסופה ולא בתחילתה של שנה חדשה.

י"ז בתמוז וט' באב היו צריכים להיות מועד

ואכן אם נתבונן יום י"ז בתמוז היה צריך להיות חג, שכן היה זה יום מתן לוחות ראשונות¹ שאם לא היו נשברים כל אחד מכלל ישראל, שהיה מסתכל עליהם היה מאיר לו אור תורה ללא שכחה משורש נשמתו והיה מכיר בתכליתו בעולם, ובזה היה מתקיים רצון ה' לעשות לו דירה בתחתונים והיו הלוחות מכשירים אותם לתכלית ישיבת ארץ ישראל להיות ארץ ישראל כהיכל הקודש, ועל² זה בא הרמז בתורה בדברי אהרן שאמר (שמות לב, ה), "חג לה' מחר", ואמר את זה על י"ז בתמוז כידוע שהרי בו ביום נעשה העגל, ואפשר לפרש מחר על העתיד דהיינו, לאחר זמן, ורמז כי לעתיד יהיה צום רביעי לחג לששון ולשמחה. וכן ראינו כי גם תשעה באב נקרא מועד כמו שנאמר (איכה א, טו), "קרא עלי מועד", על שם עתיד שיהיה חג. על כן תשעה באב תמיד חל כמו שחל יום ראשון של פסח, שבו יצאו ישראל ממצרים שהוא מעין גאולה דלעתיד, כמו שנאמר, "כימי צאתך ממצרים כן אראנו נפלאות"

¹ עיין בספרי באתי לארמוני סוד לוחות ראשונות ולוחות שניות.

² עפ"י ספר השל"ה הקדוש - ספר במדבר דברים - פרשת בלק תורה אור.

(מיכה ז, טו): ט' באב הוא היה אמור להיות יום של כניסה לארץ ישראל, לכן בפנימיות היה צריך להיות ימים אלו מועד אבל בגלל מעשי ישראל התקלקלו ימים אלו ונהיו ימים של עצבות, זאת אומרת הגילוי החיצוני של ימים אלו הוא עצוב, אבל רצונו של הקב"ה אינו משתנה לכן בפנימיות הימים האלו עדיין הם בחינת מועד³ כמ"ש (איכה א, טו) "סֵלָה כָּל אֲבִירֵי אֲדָנִי בְּקִרְבֵי קָרָא עָלַי מוֹעֵד". והנה אותה בכיה של חנם שבכו ישראל בסבת המרגלים היא גרמה להם בכיה לדורות בליל זה כמ"ש בגמרא (תענית כט, א): "ותשא כל העדה ויתנו את קולם" (במדבר יד, א) ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אותו היום ערב תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא: הם בכו בכיה של חנם אני אקבע להם בכיה לדורות.

המרגלים פגמו בעיניים ומזה נמשך בכיה של חנם

פגמם של המרגלים היה שהוציאו לשון הרע על ארץ הקודש, והיה זה תוצאה של פירוש שגוי למה שראו בעיניהם "ארץ⁴ אוכלת יושביה" וכיו"ב. כותבת הגמרא (סנהדרין קד): "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא", אמר רבה, אמר רבי יוחנן, אותו היום - ערב תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני, אקבע לכם בכיה לדורות. דבר אחר, **בלילה** - שכל הבוכה בלילה, קולו נשמע. דבר אחר, **בלילה** - שכל הבוכה בלילה, כוכבים ומזלות בוכין עמו. דבר אחר, **בלילה** - שכל הבוכה בלילה, השומע קולו בוכה כנגדו. מעשה באשה אחת, שכנתו של רבן גמליאל, שמת בנה, והיתה בוכה עליו בלילה. שמע רבן גמליאל קולה ובוכה כנגדה, עד שנשרו ריסי עיניו. למחר, הכירו בו תלמידיו, והוציאוה משכונתו.

ואם כן ארץ ישראל שהיא קשורה לעיני ה' כמ"ש (דברים יא יב) "אֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תִּמְדֵּי עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה", חוֹלְלָה על ידי עיני המרגלים שהביטו בה בעין רעה, ואח"כ על ידי כלל ישראל שבכו בכיה של חנם בלילה עת מתפשט קול הבכי באויר וממיס לב שומעיו כמעשה רבן גמליאל.

³ ויומתק הדבר עפ"י מש"כ בהלכה (קצור שו"ע סימן קכג) - דיני ערב תשעה באב וז"ל: ולכן אין אומרים תחנון משום דת"ב איקרי מועד.

⁴ ודרשו רז"ל (עין סוטה ל"ה ורבינו בחיי במדבר יג, כו) שהביא הקב"ה דבר על הכנעני באותו זמן כדי שיהיו מתעסקין בקבורתם ולא יתנו לב למרגלים ויוכלו לחפור את הארץ כרצונם, ובמקום להודות על דבר זה אמרו ארץ אוכלת יושביה, דהיינו פירשו לא נכון את שראו בעיניהם.

חודשי הזכר	האיבר כנגד	חודשי הנקבה
תשרי	גולגולת	ניסן
חשוון	אוזן ימין	אייר
כסלו	אוזן שמאל	סיון
טבת	עין ימין	תמוז
שבט	עין שמאל	אב
אדר	חוטם	אלול

בעיניים מצוי החורבן ובעיניים מצוי התיקון.⁷

למה אדם בוכה? מדוע העיניים מורידות דמעות? כתוב במלבי"ם (איוב כח, יא) בכי - שרשו בוך, כמו "נבוכים הם בארץ", ומזה נבכי ים. והנה עפ"י זה מתבאר שמי שנבוכ בוכה, הבכיה מורה על שאיננו מוצא את הדרך, לדוגמא ילד שבוכה הוא נבוכ, הוא אינו יודע איך לפעול וזה מתבטא בבכיה, כך כל בכיה היא סוג של הרמת ידיים ונבוכות, וכמו שהים מוכן לקבל צורת כל כלי שכן הים אינו צורה קיימת אלא בכל רגע פושט צורה ולובש צורות אחרות ולפי שאין לים הזה צורה קיימת ולכן נקרא "נבכי ים" כענין "נבוכים הם בארץ", כך הבוכה צועק לעזרה ומוכן לשנות טבעו בהתאם לעוזרו. וכן כתב "הכתב והקבלה" (בראשית ג, א) כי הבכי יורה על דבר מטורף ומבולבל, כמו "מבוסה ומבוכה" (ישעיה כ"ב), "עתה תהיה מבוכתם" (מיכה ז'), והבכיה היא התגלות המבוכה שבלב והראותו לחוץ ע"י הרמת קול והורדת דמעות, והוא אינו ענין הנעשה בכונה כי אם בהכרח טבעי הבא מהרגשת צער ויגון או שמחה יתרה, שבכל אלה העיניים הדם הכנוס בלב סובב הולך בעגול ונבוכ מלצאת וגורם לדפיקת הלב ולחצו ובמעמד הזה אין האדם יכול לבכות, כי לחץ הלב מעכבו, אבל אח"כ כשיתרוקן על יד וננער הדם לצאת אז יתחיל הבכי, אם בהרמת קול רם אם בחשאי אם בהורדת דמעות או בלעדס הכל כפי הרכבת האדם ומזגו ואיכותו וכפי חומר הענין הגורם לבכי, בכיית התנוקות בהרמת קול בלי דמעות, בכיה של שמחה בדמעות בלי קול, ושאר הבכיות בין בזה בין בלי זה ובין בזה ובזה.

כ⁵ בארץ ישראל עיני ה' לראות מה היא צריכה, ולחדש בה גזרות עתים לטובה ועתים לרעה כו', ויש בזה סוד עמוק, כי הארץ הזאת נדרשת בכל והיא הכל, וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת. ולכן פגם הראיה הוא חמור בה כל כך כי ההולך בתום עליו נאמר "עיני תמיד אל יְהוָה" דהיינו עיניו רואות תמיד בכל מאורע את השגחת ה', וכשחושב שהמקרים הם השולטים הרי מוציא דיבה על השגחת ה' ובארץ ישראל אין לזה מחילה.

תְּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֶלְהֵיךָ בָּה

אומר הכתוב (איוב ה, ז) "הִנְתֵּן מָטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ וְשַׁלַּח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת" ופרש"י: הנותן מטר על פני ארץ - ארץ ישראל. ושולח מים על פני חוצות - ע"י שליח לשאר ארצות. ואם כן רק ארץ ישראל לבדה נקראת ארץ כי היא משכנו ית' ושאר הארצות משכן שבעים שרים נקראים חוצות, וארץ ישראל שהיא אמצע כל הישוב היא בדמיון בת עין שבאמצע העין שמשם נמשך כל ראות העין כנודע וזהו סוד "תְּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֶלְהֵיךָ בָּה" שכל העולם כצורת עינו של אדם הלובן שבו הוא ים האוקיינוס המקיף והשחור ישובו של העולם ובבת העין ירושלים וכמו שבת העין נקודה פנימית ושאריתו חיצוניתו כן ארץ ישראל פנימיות והעולם חיצוניתו שלו.

ולכן כאשר בנה שלמה המלך את בית המקדש כתוב: (מלכים א פרק ט ב) "וַיִּבְרָא יְהוָה אֶל שְׁלֹמֹה שְׁנֵית פְּאֶשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ וְאֶת תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּ לְפָנַי הַקְּדָשְׁתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשֵׁם שְׁמִי שֶׁם עַד עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים". וזוהי הבטחה על ההשגחה המדוקדקת שם כל הימים דווקא, גם בעת הגלות לא זזה שכינה מן הכותל המערבי ועיני ה' שם במקום קודש הקדשים ולכן בחרבן כתיב עיני עיני יורדה מים.

סוד הבכיה - גילוי המבוכה

כל אחד מחודשי השנה הוא כנגד אחד מאיברי הגולגולת כפי שתראו בטבלה התקופה הזאת היא תקופה של עיניים, חודשים תמוז ואב הם כנגד ב' עיניים⁶. וכיון שהם כנגד העיניים נחרבו בהם בתי המקדש בסוד "עיני עיני יורדה מים", ובית המקדש בהוא עינו של עולם, ותלמידי חכמים הם עיני העידה. והחורבן סימא אותם.

⁵ עפ"י הרמב"ן על דברים פרק יא פסוק י.

⁶ ועיין בהרחבה ספרי באתי לארמוני פרשת דברים ותרו"ץ..

⁷ כך גם בסודות העליונים של עולם הנקודים שבו היה החרבן ובו היה התיקון.

בכיו של הקב"ה בבתי בראי

מהקדמות אלו נבין את ענין בכיו של הקב"ה בחרבן כמ"ש בגמרא (חגיגה ה:): וזת"ד: "ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה" (ירמיהו יג, יז) אמר רב שמואל בר אינאי משמו של רב: מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסתרים שמו (ושם הוא בוכה) מה פירוש מפני גוה? אמר רב שמואל בר יצחק: (גוה פירושו גאוה) מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לעובדי כוכבים רב שמואל בר נחמני אמר: מפני גאוותה של מלכות שמים (שניטלה, ושואלת הגמרא) וכי יש בכיה לפני הקב"ה? והרי אמר רב פפא: אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר "הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו" (ומשיבים על כך) לא קשה זה בבתי גואי (בתים פנימיים) וזה בבתי בראי (בתים חיצוניים) (ועל זה מקשה הגמרא) ובבתי בראי לא? (האם אין שם בכיה?) והרי כתוב "ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרח ולחגור שק" (עונה הגמרא) שונה הדבר בחרבן בית המקדש שאפילו מלאכי שלום בכו, שנאמר: "הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון".

ומשם הבכי והמספד והצרות וכל מיני יגון ואנחה, כי הם מסתירים פני הרחמים ואז מדת הדין גוברת וגומרת הדין, וזה סוד הבכיה האמורה כלפי מעלה והמקומות ההם נקראים מסתרים, על שם שמסתירים פני החסד והרחמים, ועליו אמרו מקום יש לו להקב"ה שבוכה בו ומסתרים שמו, הנה התבאר סוד אמרם הא בבתי גואי הא בבתי בראי.

אִכָּן אַתָּה אֵל מְסִתֵּר

כותב המגלה עמוקות על התורה (פרשת דברים) וזת"ד: הקב"ה הוא אל מסתתר דהיינו העולם הוא מלשון נעלם כי ה' יתברך נעלם בתוכו, והנהגתו מלובשת על ידי ג' שרי הפנים שעושים עטרות מן תפלותיהם של ישראל והם סנדלפון מטטרוין אכתריא"ל¹⁰ ג' ממוני העולמות סנדלפון מטטרוין ואכתריא"ל

הנה שלושה ממונים¹¹ הם בעולמות סנדלפון¹² ממונה בעולם עשיה והוא נקרא עבד כנעני (כפי שיבואר בהמשך), מטטרוין ממונה בעולם היצירה והוא נקרא עבד עברי, ואכתריא"ל ממונה בעולם הבריאה הוא אמה עבריה והוא נקרא המלאך הגואל אותי מכל רע.

והנה במאמר זה רבו הפירושים, וכן יש שינוי בגירסאות⁸ (בילקוט מביאו שונה) והביאו הר"ח שדווקא בבתי הפנימיים יש תמיד עוז והדר ובבתי החיצוניים יש מקום לעצב ובכי ובדרך זו פירשו חכמים רבים שלגבי הקב"ה אין עצבות כלל והבכי מתייחס דווקא למציאות החיצונית של העולם. וזה כי בתי גואי⁹ הם הכתרים הפנימיים סוד העליה ואין שטן ואין פגע רע שם כי אם ששון ושמחה, ועליהם נאמר "הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו", כי המקום ההוא למעלה ממקום אחיזת המיצרים ואין להם רשות משם ולמעלה ולזה נקרא מקומו, שהוא מיוחד לו לבדו ואין לזרים אתו והכל שם בריוח ואין שם לא עצבות ולא שום דאגה, ומהזרועות ולמטה נקרא בתי בראי ששם נאחזים כוחות נכריות אשר הם סבת הגלויות והחורבנות

שם המלאך	העולם	אות משם הויה	כינוי
סנדלפון	עשיה	ה	עבד כנעני
מטטרוין	יצירה	ו	עבד עברי
אכתריא"ל	בריאה	ה	אמהעבריה/ המלאך הגואל אותי מכל רע

הנה הנהגת אלה ה-ג' שרים היא הנהגת הלבושים כי לעתיד לבוא "ולא יכנף עוד מוריך" כביכול הקב"ה יתפשט מכל הלבושים ותתגלה הנהגת האחדות ולא הנהגת הלבושים, ועתה בגלות הקב"ה הוא אל מסתתר כמ"ש (ישעיה פרק מה טו) "אִכָּן אַתָּה אֵל מְסִתֵּר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ" שהקב"ה מסתתר

⁸ כמו בנצח ישראל פרק ט' שביאר הפוך מדרכנו וזת"ד: ומוקי ליה בבתי גואי, אבל בבתי בראי "הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו". ודבר זה, כי בתי גואי הם כלפי הנשמה, שהיא יושבת בחדרי חדרים, וכמו שאמרו בפרק קמא דברכות (י:). מה הקדוש ברוך הוא יושב בחדרי חדרים, אף הנשמה יושבת בחדרי חדרים. ואל הנשמה נגלה בבכיה, כי הנשמה, שהיא יושבת בחדרי חדרים, בודאי חסירה כאשר חרב בית המקדש. שבזמן שבת המקדש קיים היה לנשמה כפרה על ידי קרבנות בבית המקדש, והיה הנבואה והתורה וכל הדברים אשר הם שייכים לנשמה, ועתה הם חסרים. אבל הגוף, שהוא כנגד בתי בראי, שם לא נגלה רק בשמחה ובהדר, כי אין לדבר הזה שום חסרון. ולכך בבתי בראי איכא שמחה, ובבתי גואי ליכא שמחה.

⁹ עפ"י עבודת הקודש (חלק ג פרק נז).

¹⁰ הן סוד שלש ארונות שעשה בצלאל שניים של זהב והם כנגד סנדלפון ואכתריא"ל המרמזים על עשיה ובריאה שהם אמה וביתה, ושל עץ כנגד מטטרוין שביצירה.

¹¹ עפ"י המגלה עמוקות פרשת תולדות ופרשת בהעלותך.

¹² והוא בחינת אליהו הנביא ונקרא בפי המקובלים שר היער כי יער גימטריא פ"ר כמנין שמו. עניין באריכות בספרי פרי עץ ארמוני ח"ב פרשת יתרו המלאך סנדלפון.

הקב"ה מוריד ב' דמעות לים הגדול

כותב הזוה"ק (ח"ב י"ט) אמר רבי אלעזר: בוא וראה רחמנותו של הקב"ה כשהוא מרחם על ישראל כופה למידת הדין ומרחם עליהם, והיינו דתנן שהקב"ה מוריד ב' דמעות לים הגדול. מה אלו ב' דמעות? אמר רבי יוסי אין הדבר ברור (שהקב"ה מוריד ב' דמעות) שהרי דבר זה אמר בעל האוב והוא שקרן ודברין שקריים וכזבנים (והתכוין רבי יוסי למה שכתוב בגמרא ברכות נט רבי קטינא היה הולך בדרך, כשהגיע לפתח של בעל אוב טמא נזדעזעה הארץ זעזוע אחד. אמר: האם יודע בעל אוב טמא זעזוע זה מהו? השיב לו בקול: קטן קטן למה שלא אדע? בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו וזהו הזעזוע. אמר רבי קטינא בעל אוב טמא שקרן הוא ודבריו שיקריים אם כך היו צריכים להיות שני זעזועים (שכן הקב"ה מוריד ב' דמעות) ולא שני זעזועים היו אלא זעזוע אחד, (ומעירה הגמרא) וזה שלא הודה לו כדי שלא יטעו כל העולם אחריו) אמר רבי אלעזר אין אנו הולכים אחרי דבריו של בעל האוב אלא ברור לנו ענין זה ממקום אחר ששנינו בעשר הכתרים של המלך יש ב' ספירות לקב"ה (הנקראות דמעות) והן שתי מידות דין, שהדין בא משתיהם כמ"ש (ישעיהו נא יט) "שתים הנה קראותיך", וכשהקב"ה זוכר את בניו הוא מוריד אותם לים הגדול שהוא ים החכמה להמתיקן והופך מידת הדין למידת הרחמים ומרחם עליהם.

ומפרש בליקוטי מוהר"ן (סימן ר"ט) וזת"ד: היינו שהקב"ה זוכר שהם שרויים בצער בין העכו"ם ולמדו מהם ונפלו מהדעת ותולים במזל ובטבע, וזה עיקר הצער שלהם (שלא תלויים בקב"ה, ולא מרגישים את ההשגחה) ואז הקב"ה מוריד שתי דמעות, היינו שממשיך עליהם השגחה, כי דמעות הם בחינת ההשגחה כמו שאמרו חז"ל (שבת קנ"א) על הפסוק "ושבו העבים אחר הגשם" – זהו הראות שהולך אחר הבכי. נמצא שהדמעות הם חלקי ההשגחה והראות, כי הדמעות לוקחים הראות, וזה סוד "ומוריד שתי דמעות" – היינו שממשיך חלקי ההשגחה. "לים הגדול" – היינו בחינת העכו"ם המושלים על ישראל, בבחינת "והרשעים כים נגרש" ואזי מתגברת עליהם בחינת ההשגחה... וזה בחינת הדמעות שבוכים בעת צער כי מאחר ויש לו יסורים וצער ע"כ הוא צריך לבחינת השגחה על מנת שיהא לו ישועה ועל כן מורידים דמעות כדי להמשיך על ידם חלקי ההשגחה והראות. עכ"ל.

ויש לבאר כי הבכי גורם לאדם להתכנס לתוך עצמו ושוב כביכול אינו יכול לראות טוב את הסביבה כי הדמעות מפריעות לראיה. ומה שאומות העולם מצערים אותנו בגלות הוא כדי שנבכה ואז נתכנס אל עצמנו להבין את שגיאותנו ולקבל על עצמנו תשובה ולשנות את דרכינו כדי שהקב"ה יוכל

את עצמו כביכול ב-ג' עולמות בריאה יצירה עשיה, ובמלת מסתתר נרמזו ג' עלמין אלו

מ – מטטרו"ן.

ס – סנדלפו"ן.

תת – גימטריא אלף למד – שין דלת יוד

רמז לאכתריא"ל.

וביאור הדברים: מטטרו"ן סנדלפו"ן הם ראשי תיבות מ"ס של מסתתר נשאר תת"ר הוא סוד אלף שידוע ש-ג' שמות שולטים בכל אחד מן העולמות כד:

אל אדני – בעשיה

אל הויה – ביצירה

אל שדי – בבריאה

ואם כן עולם הבריאה הוא אל שדי ואלף עולמות יוצאים ממנו שכן אל שדי במילואה כזה: אלף למד שין דלת יוד עולה 999 שהוא מלאך מליץ אחד מני אלף כי הוא בגימטריא אלף חסר חד הרי במלת מסתתר נרמזו ג' שרי פנים אשר בתוכם הקב"ה מסתתר ומנהיג עולמו בשעת חורבן זה שכתוב: "במסתרים תבכה נפשי" על ג' עולמות אילו שהוא סוד מסתרים. אשר בתוכם הקב"ה מסתתר ומנהיג עולמו בשעת חורבן, ועל זה אמר ג' דמעות אילו הן הן בתי בראי של הקב"ה שבוכה בהם אבל עוז וחדוה במקומו שהוא עולם אצילות ובשעת חורבן הבית אף בבתי גוואי.

הבכיה בבתי גוואי רק בעת חרבן אבל

אח"כ עוז וחדוה במקומו

כותב בענין זה ביאורי אגדות (אפיקי ים, קידושין דף לא:) והם גם כן סוד בתי בראי ובתי גוואי (חגיגה ה"ב) שבבתי בראי שם הבכיה והספד בגוף בית המקדש שנחרב, אבל בבתי גוואי שם עוז וחדוה במקומו. וכמו במות האדם ש-ג' ימים לבכי על פרידת נפשו מגופו, אבל לאחר זה אסור להספיד ולבכות שהמיתה לטובתו דאתבלי האי זוהמא בעפרא (שנבלה הזוהמא של כותנות עור משחא דחיויא בעפר), ועתיד לקום בתחיה בשלימות יותר כמו אדה"ר קודם החטא, שלכן כתיב "בנים אתם לה' אלהיכם" לא תתגודדו". כמו כן בבהמ"ק קאמר (חגיגה שס) שאני חורבן בהמ"ק דכתיב "הן אראלם צעקו חוצה" וכו' ור"ל שאז היה בכיה בבתי גוואי כמ"ש "ונפשי אלו תיאבל", אבל לאחר זה אין בכיה בבתי גוואי שזה לטובתינו להזדכך בגלותא ומצפים אנו שיבנה בב"א מקדש ה' כוננו ידיך.

הצעת בבא בן בוטא להורדוס לבנות בית המקדשהיתה חטא

לבבא בן בוטא היתה ענווה מופלגת והגמרא מביאה מעשה הממחיש את גודל ענוותנותו (נדריים ס"ו: וז"ל: ד: אדם מאנשי בבל שעלה לארץ ישראל ונשא אשה (והבדלי הלשון שהיו בין ארץ ישראל לבלב גרמו להם בעיות בשלום בית, בנוסף לכך האשה היתה תמימה מאד ולא חכמה במיוחד) ביקש ממנה תבשילי לי שני עדשים (כלומר התכוין כמות קטנה, והיא בתמימותה) בשלה לו שני עדשים (בלבד) רתח עליה למחר אמר לה בשלי לי גרינא (שהיא כמות גדולה שהיו מעמיסים על העגלה ומוציאים לשוק למכירה, והתכוין לומר שתעשה לו כמות גדולה לאכילתו) ובשלה לו גריוא (בסירים של מוסד ציבורי) אמר לה הביאי לי שני בוצינין (מילה זו היא זו משמעות אבטיחים וגם נרות) והביאה לו שני נרות תבר יתהון על הבבא (כוונתו תשברו את הנרות על שער הדלת והיא הבינה לשבור אותם על ראש בבא בן בוטא) היה יושב בבא בן בוטא על פתח הדלת ודן לבעלי הדינים את דיניהם (שמחה האשה שהיא יכולה לקיים את דברי בעלה בהידור דהיינו הדין ששמו בבא יושב על הבבא והרי תפשה שני צפורים כאחד) ושברה את שני הנרות (מלאים בשמן) על ראשו של בבא בן בוטא (בבא בן בוטא לא איבד את עשתונותיו אלא פנה אל האשה באדיבות ושאל) מה פשר מעשיך? אמרה לו: כך ציוני בעלי. אמר לה: את עשית רצון בעלך המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא. עכת"ד.

וצריך עיון¹⁴ וכי מותרת אשה לבזות חכמים לעשות רצון בעלה? והרי היא ובעלה חייבים בכבוד חכמים. אבל האמת נראה שהיו מאשימים לבבא על שהשיא עצה להורדוס לבנות את בהמ"ק, וראה פלא כי כתיב "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" ובעוונותינו הרבים מיום שנבנה בית שני ע"י אישורו של כורש נסתמה הנבואה (כי חגי זכריה מלאכי אחרוני הנביאים נבאו בסוף גלות בבל והאריכו עוד ימים בתחילת בנין בית שני) ומיום שנבנה בנין המפואר ע"י הורדוס העבד אז נחלקו בית שמאי ובית הלל ונעשה תורה כאלפים תורות בעוונות הרבים. והכל מפני שהיה יד עכו"ם באמצע. (וזה עיקר צרת הגלות שיש לאומות העולם יד בקודש וכל פעם שיש נגיעה יש נפילה בקומת הקדושה).

בית המקדש הוא אור התורה ששם היתה מכוונת הסנהדרין ומשם היתה יוצאת הוראה לישראל וכן אור העבודה שכל עבודת הקרבנות היתה מרוכזת שם והיות ובבא בן בוטא גרם לפגס-ב' אורות אלו בכך שהציע להורדוס לבנות את בית המקדש ובכך נתן שליטה מסוימת לקליפה, היה סבור בבא בן בוטא שמשום כן ציוה הבעל לשבור את ב' הנרות על

לגאלנו במהרה, וזנ מה שהדמעות הם חלקי ההשגחה כי ככל שהאדם יותר מנסה להבין את טעיותיו ולתקנם כך הקב"ה ישגיח עליו יותר.

הורדוס הורג את עיני העדה ומסמא את עיני בבא בוטא

כותבת הגמרא (בבא בתרא דף ג:) וז"ל: ד: קם הורדוס והרג את כל הרבנים (קאי על הסנהדרין, שהיה ירא מהם פן יעשו דין על פי התורה, להרגו על אשר הוא עבד ומלך בחזקה, בהרגו נפשות נקיים, ודין הריגה הוא מסור בידם, ולא חש משאר חכמים שאין ממונים בסנהדרין, ולכן הרג הסנהדרין בלבד) והשאיר את בבא בן בוטא לשאול ממנו עיצה (ומה שבחר בבבא בן בוטא דוקא, ולא בזולתו, מפני כי בבא בן בוטא היה ידוע בטבעו שאינו נוקם ונוטר, והוא מוחל וסולח לכל מי שחטא לו, ולא עוד אלא שהוא מטיב לעושה עמו רעה כפי שנלמד להלן במעשה האשה ששברה עיל ראשו שתי נרות) ניקר את עיניו (וסימא את עיניו, מפני שרצה לבדקו. וכן חשש שיבואו בני אדם וידברו עמו לעשות נקמה בהורדוס, ויקבץ חכמים וימנה אותם סנהדרין, ויהיה הוא ראש הסנהדרין, וידונו את הורדוס כפי משפט תורתנו הקדושה, לכן סימא את עיניו, דאין סומא ראוי להיות מן הסנהדרין, וכמו שאמרו רז"ל על פסוק (שמות י"ח כ"ב) ונשאו אתך, בדומים לך, שאין בהם מום) ועשה לו עטרה מעור של אנקה¹³ סביבות עיניו (הוא שרץ שקורין הרצוין ושערו קשה כמחטיף) יום אחד בא וישב לפניו (והתחפש לאדם פשוט שלא ידע כי הוא המלך) אמר בוא וראה מה עשה אותו העבד הרע (והתכוין על עצמו) אמר לו מה אעשה לו? אמר לו: תקלל אותו. אמר לו: כתוב "גם במדעך מלך אל תקלל" אמר לו (הורדוס לבבא בן בוטא): הוא לא מלך (שהרי הוא היה עבד למלך הורקנוס) אמר לו (בבא בן בוטא להורדוס המחופש) בכל אופן הרי הוא עשיר בעלמא וכתוב "ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר" ולא יהא אלא נשיא וכתוב "ונשיא בעמד לא תאור" אמר לו בעושה מעשה עמד והוא לא עושה מעשה עמד. אמר לו אני מפחד ממנו. אמר לו: אין כאן איש שילך ויאמר שאני ואתה ישבנו (וקללנו אותו) אמר לו: כתוב "כי עוף השמים יוליד את הקול ובעל כנפים יגיד דבר" אמר לו; אני הוא (הורדוס) אם הייתי יודע שנוהרים רבנן כל כך (בלשונם) לא היו הורגם ועכשיו מהי תקנתו של אותו הגבר (התכוין לעצמו) אמר לו הוא כבה אורו של עולם דכתיב "כי נר מצוה ותורה אור" ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב "ונהרו אליו כל הגוים" ויש אומרים כך אמר לו הוא סימא עינו של עולם דכתיב "והיה אם מעיני העדה" ילך ויתעסק בעינו של עולם דכתיב "הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם"..... אמרי מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין נאה מימיו במה בנאו? אמר רבה באבני שיש ירוק: ושיש לבן.

¹⁴ עפ"י החם סופר על מסכת נדרים דף סו:

¹³ כמ"ש (ויקרא י"א, כ"ט) ויִזְהַר לְכֶם הַטְּמֵא בְּשִׁרְיָ הַשְּׂרָץ על הָאָרֶץ הַחַלְדָּ וְהַעֲבָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ: וְהָאֲנָקָה וְהַכֶּחַם וְהַלְטָאָה וְהַחֲמִט וְהַתְּנִשְׁמֹת

שהוא בעצם תכלית החכמה העיקרית, והמניע הראשון לכל בריותיו, והסיבה הראשונה לכל הסיבות?

תשובה

ידוע כי תכלית כוונת הקב"ה אשר שם את האדם בעולם הזה, הוא רק כדי שיקנה וישיג בעמלו את תכלית שלימות הטוב האמיתי, כי אדם לעמל יולד שתהיו עמלים בתורה להתקרב אליו יתברך, להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, ולהידבק בו בתכלית הדביקות האפשרית.

אבינו מלכנו! זכנו להתענג עליך, וליהנות מזיו שכינתך!

תחילת בריאתנו היתה בצורה של עיר פרא אדם יולד (איוב יא, יב), ועל כורחנו נוצרנו ונולדנו, לדביקות במטרת הבריאה בזכות הבחירה, אם בדרך התורה, או בדרך הייסורים חלילה.

ורק אחר כך נזכה לבחינת: טעמו וראו כי טוב ה' (תהלים לד, ט), כי באמת רק הוא לבדו הטוב והמטיב האמיתי, וכל זולתו וחוף ממנו הוא הבל הבלים ושווא נתעה של יצר הרע המתעה את הבריות, כאשר נתאמת לנו בטענות תורניות מן התנ"ך ומקבלת חז"ל, וגם מטענות שכליות הגיוניות.

וכל השוגים בהבלי הזמן החולף, עליהם אמר שלמה בחכמתו (קהלת ז, כט): לְבַד רָאָה זֶה מְצַאֲתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל בְּקִשּׁוֹ חֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים.

ואם כל עיקר מציאותו של האדם בעולם הזה הוא לתכלית דביקות ה', אז ראוי לנו שנתנהג בכל ענייננו להשיג את התכלית הזאת, ולא נפריע ולא נטה את עצמנו ממנו יתברך, שהרי בכל דבר שננסה ונשתדל להשיג מן התכלית האמיתית שהיא דביקות ה', אנחנו מקיימים את עצתו יתברך בבריאתו, כי רבות מחשבות בלב איש, ורק עצת ה' היא תקום (משלי יט, כא).

ולכן מספיק שיהיה איזה דבר שהוא נוגד את כוונתו יתברך, שנתרחק ממנו כמטחוי קשת.

ואם נתבונן ונשגן לעצמנו כי רק תכלית שלימות האמיתי הוא הטוב האמיתי, אז נראה ונבין כי כל מעשה שהוא נוטה ממנו יתברך, הרי הוא נוטה מן הטוב, ואם כן הוא בודאי דבר רע, או לפחות הוא דבר מיותר ובטל, הבל וריק, שראוי בודאי לכל משכיל לסור ממנו, בבחינת סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו (תהלים לד, טו), ותמיד לשאול את עצמנו: מה אסור, מה מותר, ומה מיותר?!

ורק אז יהיה לבבנו שלם עם ה' אלוקינו לעולם במחשבה, דיבור, ומעשה. וכמו שאמר דוד מלכנו בצוואתו האחרונה (דה"א כח, ט): וְאֶתָּה שְׁלֵמָה בְּנִי

ראשו לבזותו על שהוא פגם ב' נרות אלו. ונראה שאם היה נשאר עוד חכם אחד שיהיה לו לבב לקבוע ישיבה עמו ולשאת ולתת בהלכה עמו לא היה נותן עיצה להורדוס לבנות בית המקדש. אך באשר לא השאיר הורדוס כי אם אותו לבדו, ונמ"ש תוספות ריש ב"ב דגם בני בתירה נשאר, הם לא היו נחשבים בערכו לכולם, חזי דשכחו ולא ידעו אי פסח דוחה שבת (פסחים ס"ו ע"א). יעץ לו עיצה זו בלא שיקול דעת נוסף, כי אם היה עוד אחד כמותו לא היה נותן עצה להורדוס לבנות את בית המקדש, וזה שאמר שני בנים כבבא יצאו ממך ואם יהיו שנים כבבא בן בוטא שוב לא נצטרך לעצה נבערה שהורדוס יבנה את בהמ"ק.

יהי רצון שנוכה לראות בבניית בית המקדש בב"א.

"ישא מדברותיך"

ערך וכתב:

הרבי ישראל שלום אליהו ברדאשליט"א

אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל

הוא רבנו משה חיים לוצאטו ניצוץ משה רבנו

המכונה רמח"ל

בספרו

דרך חכמה

אל כל ישראל

מעובד בשפה ברורה למען ירוץ קורא בו ועליו יש"א ברכה מדברותיך בתוספת נופך

שאלה

מה יעשו אנשי העולם שרוצים להתחכם בחכמת האמת היא חכמת הקבלה, ונפשם תשתוקק אל הידיעות המושכלות, ורוצים ללמוד אורחות חיים כדי להבין ידיעת העניינים החושיים והדמיוניים מניסיון חכמת חיים של הוראות היצרן בתורתנו הקדושה, כדי ליישב את נפשם, ולהשקיט את רוחם הסוערת בקרבם, בספקותיהם על חיסרון השגתם בדרכי ההנהגה והשגחה העליונה.

וגם כדי להיות אנשים משכילים לחוות דעתם בין מקהלות החכמים, ולא יהיו ביניהם כאבן דומם, או כאילם לא יפתח פיו.

וגם כדי שיכירו גדולת הבורא יתברך מתוך גדולת מעשיו, ולשבח שמו הגדול על עומק מחשבותיו,

ולכן ראוי שתהיה כל פעולה שלנו הקרבה לה', או שהיא קיום מצווה, או שהיא הכנה לקיום מצווה, או שהיא הסרת המניעות לקיום המצוות, או שהיא הרחקה מדבר עבירה.

וגם נוסף על זה תנאי אמיץ, שלא יהיה באותה פעולה מוכרחת, שום ביטול והפרה לחוקי התורה ועבודת ה' בשום צד, לא במהות הפעולה, ולא בשום מקרה המתחבר אליה. אבל אם יהיה באותה פעולה, או במקרה, הפרת חוק התורה, ראוי לחדול ממנה.

קחו לדוגמא טיולים וקניות: גם הם יכולים להיות הכנה לעבודת ה', בבחינת: בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך (משלי ג, ו), וביטולה של תורה זהו קיומה (מנחות צט:), רק אם יצטרך לאדם כדי להרחיב את דעתו, כדי שיהיה ראוי ומוכן אחר כך להשכיל בלימוד עיון התורה, כמו שנוהגים בימי "בין הזמנים", ובשעות "בין הסדרים".

אבל אם מהות הטיול לא תהיה מותרת, כמו במקומות פרוצים ולא צנועים בתערובת נשים, או אם יהיה זמן הטיול ארוך יותר מדאי, או שיהיה הטיול בחברת אנשים לא הגונים וכיוצא בזה, אז הוא נחשב בכלל הפעולות אשר לא יעשו.

כללו של דבר

על חובת הפעולות צריכה להיות חובת הלבבות, שכל ענייננו ועסקינו ילכו במהלך של השגת ה', ואני קרבת אלקים לי טוב (תהלים עג, כח), ותהיה מגמת פעולותינו להצליח להתקרב אל ה' בדרך האמצעית הישרה, באיזון נפשי וגופני כאחד, כי תכלית כל ענייני מציאות האדם בעולם הוא תכלית אחד. ועכשיו נבקש מאת ה' יתברך: הרחמן הוא יתן לנו כשרון המחשבה, וכשרון הדיבור, וכשרון המעשה.

ובאמת כמו שאנחנו צריכים להתעורר לגדור את חובת הפעולות בחובת הלבבות, כך אנחנו צריכים לגדור את עיוני החכמות המושכלות, כדי שיהיו אותם מדעים שנלמד, מן האמצעים המביאים אותנו להשגת השי"ת שהוא התכלית האמיתי, ולזה צריך שני תנאים:

תנאי ראשון: שיהיה סוג של לימוד ועיון שמביא אותנו אל התכלית האמיתית, שהיא דביקות ה'.

תנאי שני: שתהיה גם כוונתנו בעיון לימודנו לבוא אל התכלית, כי אם לא תהיה כוונתנו אלא לשביעות רצוננו וסקרנותנו, או בגלל חמדת החכמה בשביל כבודנו, אז אפילו אם יהיה עצם הלימוד והעיון הזה שנלמד הכי נכבד מכל הלימודים העיוניים, כמו חכמת הקבלה, או איזה לימודוהתבוננות עיונית גבוהה ככל שתהיה, תרד חשיבותה, ותשפל מעלתה,

דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דורש יהנה וכל יצר מחשבות מבין אם תדרשנו ומצא לך ואם תעזבנו יזניחך לעד.

וזה דבר פשוט אצל אנשים חכמים, שאין זה מן הראוי לבקש את כל מה שהגוף מתאוה כמו כלב השב על קיאו, וחמור חוזר וניעור, וכמו שאומר לנו הקב"ה: אל יתהלל חכם בחכמתו, ולא הגבור בגבורתו, ולא עשיר בעושרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי! (ירמיה ט, כג). לבקש רק אותו יתברך, כי הוא ורק הוא הטוב האמיתי והנצחי, וכל פעולה שאינה מביאה אותנו לטובתו האמיתית נצחית, אז היא פעולה מיותרת ומבוטלת, ובודאי אין השכל הישר מיעץ לפעול אותו.

וראה בשבחי מוהר"ן (אות טו) בגנות התאוה אצל החכמים, והבעל שם טוב הקדוש אמר בשם הרב ברית מנוחה הקדמון, כי השגת החכמה היא קברות התאוה.

הרחמן הוא יפתח לבו בתורתו, וישים בלבנו אהבתו ויראתו, לעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם, למען לא ניגע לריק, ולא נלד לבהלה, ויתקיים בנו מקרא שכתוב (ישעיה מט, ג-ד): וַיֵּאמֶר לִי עֲבָדִי אֶתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר: וְאֲנִי אֲמַרְתִּי לְרִיק וְנִגְעִי לְתָהוּ וְהָבֵל כְּחֵי כְלִיִּי אֶכֶן מִשְׁפָּטִי אֶת יְהוָה וּפְעֻלָּתִי אֶתְאַלְהֵי:

ועכשיו בודאי נשכיל להתבונן בכל זמן שמתעורר רצוננו לפעול במחשבה, דיבור, ומעשה, כי ראוי לנו לשקול כל פעולה בפלס התכלית האמיתי, ואם היא תסכים לתכלית הטוב האמיתי אז נפעל אותה, ואם לא תשתווה עם ה', וכל שכן אם תתנגד אליו, אז נעזוב אותה, ואז נקיים בכל רגע: שויתי ה' לנגדי תמיד. והיא חובת הלבבות על חובת הפעולות.

אם נתבונן נראה כי פעולות האדם

מתחלקות לשני סוגים

סוג א. פעולה נבחרת: שהיא תלויה בבחירת האדם לגמרי, כמו לבחור בדביקות ה' שהיא תכלית שלימות הטוב האמיתי.

סוג ב. פעולה מוכרחת: שהיא כל מה שהטבע מכריח אותנו, כמו לאכול ולישון, או מה שמכריחה אותנו החברה המדינית, כמו יציאה לשוק העבודה, וכדומה.

ובאמת הפעולות המוכרחות אין עצה להתפטר מהם, כי ההכרח לא ישובח ולא יגונה. אבל אפשר להרכיב בכל פעולה הכרחית את כוח הבחירה, כי אפילו אם עיקר הפעולה תהיה מוכרחת, אבל דרך עשייתה יכולה להיות נבחרת.

ושלמותו, והנהגת עולמו, וכוונות שמותיו וספירותיו הקדושים.

ב. העיון העיקרי "במעשה בראשית", בחקר סתרי בריותיו, ומצבם, ומעמדם, ועבודתם, והשראת כבודו ושכינתו בעולמות התחתונים, ושפע נבואתו ורוח קודשו לעבדיו נביאיו, אשר חלק מחכמתו ליראיו, וחלק מכבודו לבשר ודם.

והעיון העיקרי הזה בענייני אלוקות, תלה בו הקב"ה את שלימות האדם בדעתו, ובזה הוא מתקרב אליו, ונדבק בו דביקות שלם, וכמה שישתדל האדם להשיג מן העיון הזה, כך יהיה שיעור השלימותו הטובה האמיתיות שיקנה בדביקותו, והקירבה שיתקרב אליו יתברך.

וזה מה שצוו עלינו הנביאים, באומרם (דברים ד, ט): וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד! דע את אלקי אביך ועבדהו (דה"א כח, ט)! כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי (ירמיה ט, כג)! אין עוד מלבדו (דברים ד, לה), ואפס זולתו!

אך תמיד אנחנו צריכים לזכור את אזהרת ה' על כוונתו הנכונה בעבודתו ולימודו שיהיו לשם לשם השגת ה', שאם יהיה העיון רק לשביעות חמתו וסיפוק יצר סקרנותו אין זה תכלית העיון עיקרי, כי העיון באלוקות צריך להיות רק בכוונה מיושרת לשמה, שהיא לעשות נחת רוח לפני יתברך, שגור עלינו שנשתדל לקנות שלימותו בעיון הזה בצלמנו כדמותנו, ונעשה רצונו.

תביעת הקב"ה מאיתנו

על לימוד... מעשה מרכבה! לא פחות...

אמר רבי ישמעאל (מדרש משלי פ"י): בוא וראה כמה קשה יום הדין, שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כולו בעמק יהושפט.

וכיון שתלמיד חכם בא לפניו, אומר לו: כלום עסקת בתורה? אמר: הן! אומר לו הקב"ה: הואיל והודית, אמור לפני מה שקרית, ומה ששנית!

מכאן אמרו: כל מה שקרא אדם, יהא תפוס בידו, ומה ששנה, תהא תפוסה בידו, שלא תשיגהו בווה וכלימה ליום הדין.

היה רבי ישמעאל אומר: אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה. ועל זה ביקש דוד מלך ישראל בתפילה ובתחנונים לפני המקום, ואמר (תהלים ה, ד): ה' בקר תשמע קולי וגו'.

בא מי שיש בידו תלמוד, הקב"ה אומר לו: בני, הואיל ונתעסקת בתלמוד, צפית במרכבה? צפית בגאוות? שאין לי הנאה בעולמי, אלא בשעה שתלמידי חכמים יושבים ועוסקים בדברי תורה,

כי כבר תשוב להיות בקשת תאוותנו האישית, ולא בקשת הטוב האמיתי הכללי והנצחי.

ומי שמתאוה ללמוד על מנת לקבל לעצמו, הוא מפריד את עצמו מאלוקים המשפיע חיים לכל הנבראים, כי לתאוה יבקש נפרד (משלי יח, א), ונרגן מפריד אלון (משלי טו, כח), ומקצף בנטיעות לא יראה מאורות, כי אפילו אם סוג העיון שלומד הוא טוב מצד עצמו, על כל פנים הכנת בקשתו ודרישתו עליו אינה מצד טוב העיון, אלא מצד הנעימות שתהיה לו מזה¹⁵.

ולכן רק אחרי שתהיה כוונתו ישרה להשיג את השי"ת שהוא התכלית האמיתי, אז יחקור את סוג העיון בעצמו לבחון את עניינו, כי אם יסכים אל התכלית, אז עץ חיים היא למחזיקים בה, ואם לא יסכים סוג העיון עם התכלית האמיתי, אז נחלל ממנו, ונברח ממנו כמו מאש וסם המוות.

עכשיו נתחיל למנות ארבעה סוגי עיונים

כלליים, איזה מהם מתייחסים עם השגת

השי"ת שהוא התכלית האמיתי.

סוג העיון הראשון הכללי: עיון התורה, שהוא מצד עצמו אמצעי ישיר להשגת השי"ת שהוא התכלית האמיתי, ועיוני התורה מתחלקים לשני סוגים פרטיים.

סוג הלימוד הראשון הפרטי: העיון העיקרי שמיד מוליד בליבנו את השגת התכלית האמיתי, נחלק בעצמו לשני סוגים.

א. העיון העיקרי בענייני אלוקות, נקרא: "מעשה מרכבה", בחקר סתרי יחודו יתברך, ורוממותו

¹⁵ כמו שכתב הרמב"ם (הלי תשובה פ"י ה"ה וה"ו): כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר, או כדי שלא תגיע עליו פורענות, הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה, ולא לקבל שכר, אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצווה בה, הרי זה עוסק בה לשמה, ואמרו חכמים: לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

לפיכך כשמלמדים את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדים אותם אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתם, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט, ומרגילים אותם לעניין זה בנחת, עד שישגיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה.

דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בליבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי, ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה, כמו שציווה ואמר: "בכל לבבך ובכל נפשך", אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוהו, ועל פי הדעת תהיה האהבה, אם מעט מעט, ואם הרבה הרבה.

לפיכך צריך האדם לייחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו אתקונו, כפי כוח שיש באדם להבין ולהשיג, כמו שבארנו בהלכות יסודי התורה.

שחסרים לו כלי האומנות שלו, שלא יוכל להוציא מעשיו מן הכוח אל הפועל.

סוג העיון השני הכללי: עיון התורה שהוא בעצמו אינו אמצעי להשגת ה', אבל הוא אמצעי שמביא לפעמים להשגת ה'. ויתחלק גם הוא לשני סוגים פרטיים:

א. ללמוד את ביאור כל המצוות והדינים בכל שורשיהם ופרטיהם הראשיים, שלימוד זה מכין אותנו לא רק בתור אמצעי עיוני שכלי, אלא מביא אותנו למעשה המצוות בפועל הגוף, שגם הוא אחד מן האמצעים להשגת התכלית לעשות את רצון ה' בגופנו, שגזר עלינו ונעשה רצונו, וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, כי אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, ומצד זה נמצא גם עיון זה מכלל האמצעים המקריים להשגת ה'.

ב. קצת חכמות שצריכים אותם להכשרת איזה חלק מחלקי מצווה או מצוות, לדוגמה: צורות ההנדסה בכל פרטי השיעורים והמדידות (שהתעסקו בהם החזון איש והסטייפלר ור' חיים נאה), וחשבון המתמטיקה בפרטי המספרים, וחכמת התכונה האסטרונומית.

כי נצטרך חכמות אלו להבין את ענייני מצוות עיבורי חדשים ושנים, והרחקת הכלאים, ועירובי תחומין, וכיוצא בהם.

ובאמת ביאור המצוות הוא ידיעת מעשה המצוות, שהן אמצעי מקרי להשגת ה'.

אבל שאר החכמות לרוקחות ולטבחות, אינם אמצעי מבואר להשגת ה', אלא עסקם ומגמתם לבאר חלק מחלקי המציאות העולמית הגשמית שאין ידיעתו מעלה או מוריד לתכלית הכללית, אבל ידיעת המציאות העולמית תועיל לשמש לכלי עזר לאחד מענייני המצוות והעבודה והתיקון הכללי להכשיר את כל המדעים להשלמת חכמת התורה הקדושה.

ולימוד ביאור המצוות, חוץ מזה שהוא הכנה למעשה המצוות, הוא בעצמו קיום מצוה, כי צונו

ואע"פ שגדולי ישראל היו, וחכמים גדולים היו, לאכולם היה בהם כוח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריים, ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות.

ואע"פ שדברים אלו "דבר קטן" קראו אותם חכמים, שהרי אמרו חכמים: "דבר גדול" - מעשה מרכבה, "ודבר קטן" - הוויות דאביי ורבא.

אע"פ כן ראויין הן להקדימן שהן מיישבין דעתו של אדם תחילה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה ליישוב העולם הזה, כדי לנחול חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל קטן וגדול, איש ואשה, בעל לב רחב, ובעל לב קצר:

ומציצים ומביטים ורואים והוגים המון התלמוד הזה.

כסא כבודי איך הוא עומד? רגל ראשון במה הוא משתמש? רגל שני במה הוא משתמש? רגל שלישי במה הוא משתמש? רגל רביעי במה הוא משתמש? חשמל איך הוא עומד? וכמה פנים הוא מתהפך בשעה אחת? לאיזה רוח הוא משמש? הברק איך הוא עומד? כמה פנים של זוהר נראים בין כתפיו? לאיזה רוח הוא משמש? כרוב איך הוא עומד? לאיזה רוח הוא משמש?

גדולה מכולן עיון כסא הכבוד, איך הוא עומד? עגולה הוא כמין מלבן? מתוקן הוא כמין גשרים? כמה יש בו? כמה הפסק יש בין גשר לגשר?

וכשאני עובר, באיזה גשר אני עובר? באיזה גשר האופנים עוברים? באיזה גשר גלגלי המרכבה עוברים?

גדולה מכולן מציפורני ועד קודקודי, איך אני עומד? כמה שיעור בפיסת ידי? כמה שיעור אצבעות רגלי?

גדולה מכולן כסא כבודי, איך הוא עומד? לאיזה רוח הוא משמש? ביום שלישי בשבת לאיזה רוח הוא משמש? ביום רביעי בשבת לאיזה רוח הוא משמש?

וכי לא זהו הדרי, זהו גדולתי, זהו הדר יופיי, שבני אדם מכירים את כבודי במידה הזאת (לפי ערכנו מצד דעת תחתון, במשל ודמות, על דרך הכתוב: וביד הנביאים אדמה, אדמך אכנך ולא ידעתך, בסוד אדמה לעליון), עליו אמר דוד (תהלים קד, כד): מה רבו מעשיך ה'.

סוג הלימוד השני הפרטי: העיון שמכשיר ומכין אותנו להשגת ה', כלומר שאינו מוליד מיד את השגת התכלית, אלא רק מכין את הדרך אל השכל להכשיר אותנו להיכנס בחקירת העיון האלוקי, וגם הוא יתחלק לשני פרטים.

א. כל הידיעות שאנחנו צריכים לדעת קודם שניכנס לחקירות העיון העיקרי באלוקות, שהן בנויות עליהן. והם כל כתבי הקודש התנ"ך וביאוריו העיקריים, ומאמרי חז"ל בש"ס באגדות ומדרשות, כי עליהם נוסדו חקירות העיון העיקרי באלוקות.

ב. כל דרכי החקירה והסברות והבחנת העיונים, והוא הלימוד ההגיוני שאנחנו צריכים ללמד בהם את שכלנו, כדי שנוכל להבחין ולחקור אחר כך מה שצריך לחקור ולהשיג באלוקות, כי בלי הידיעות בפשטי התורה לא נוכל להגיע לעולם אל הידיעה הנכונה והברורה בסודות התורה¹⁶, כמו אותו אומן

¹⁶ כמו שכתב הרמב"ם (הלי יסודי התורה פ"ד הי"ג): וענייני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו, הם שחכמים הראשונים קוראים אותו: "פרדס", כמו שאמרו: ארבעה נכנס ולפרדס.

שמים מתקדש על ידו, וכן כל כיוצא בזה, ובלבד שיכוון לבו לשם שמים¹⁷.

ועכשיו נבקש מאת ה' הרחמן: הרחמן הוא יטע תורתו ואהבתו בליבנו, ותהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא, ויהיו כל מעשינו לשם שמים.

סוג העיון הרביעי הכללי: אינו אמצעי להשגת ה' לא מצד עצמו, ולא במקרה, ולא מגיע בכלל לתכלית הזאת.

והם כל העיונים שאינם נוגעים בהבנת המצוות, ולא בחקירות האלוקיות, ולא צריך להם לא לאומנות, ולא לשום טעם אחר של עבודה ופרנסה, והוא לומדומעייין בה רק מחמת השתוקקותו בידיעת אותה חכמה, מפני הערבות והנועם הזמני שמצא בה, וזה כמו כל הטיולים האחרים ותענוגות בני האדם שאינם לשם שמים.

ובסיכום הזה נשלמו כל סוגי העיונים האפשריים, מבוארים ומדורגים בלי שום ספק וגמגום, כי על כולם יעיד המציאות בהבחנה שלימה.

אחר הדברים האלה שביארנו את כל סוגי העיונים הנלמדים בעולמנו, אנחנו צריכים לדעת איזה מהם ראוי לבחור, ובאיזה שיעור ראוי לבחור בהם.

ופשוט כי לפי רוב, או מיעוט, התוצאה הטובה היוצאת מאיזה מעשה מהם, כך ראוי לנו להרבות באותו מעשה, או למעט בו.

העיון העיקרי בענייני אלוקות: חקר "מעשה מרכבה - ומעשה בראשית", בכלל חכמת הקבלה שמביאה לתוצאת השגת השלימות האמיתי וקירבת ה', אז ודאי ראוי לנו להרבות בו ככל האפשר, כי לפי השיעור שנרבה בו, כך יהיה שיעור השלימות ששיג ממנו, ומי שיפחת בהשתדלות לימודו והשגתו יתברך, כך יגרע ממנו שלימות הטוב האמיתי.

העיון שמכין את האדם להכשרת השגת האלוקות: בלימוד אגדות ומדרשי ומאמרי חז"ל, וכל דרכי חקירת הסברות, והבחנת העיונים, שאין התוצאה שלהם טובה אלא רק מצד הכנתם לעיון העיקרי של

הבורא יתברך להגות בתורתו הקדושה, כמו שאמר (דברים ו, ז): ודברת בם, ולא בדברים אחרים (וימא יט:). וכן הוא אומר (יהושע א, ח): והגית בו יומם ולילה. ונמצא שהלימוד בעצמו הוא מצווה גדולה, ותלמוד תורה כנגד כולם (משנה פאה פ"א מ"א), לבד מהתועלת היוצא ממנו לקיום כל המצוות, וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה!

ובבחינה הזאת הוא בעצמו אמצעי להשגת ה', לא רק בבחינת עיון, אלא גם בבחינת מעשה מצוה.

מה שאין כן ידיעת שאר החכמות שזכרנו לרקחות ולטבחות שלא נצטוונו להגות בהם, וכל ידיעתם הכרחית לנו רק על מה שצריכים להם בענייני עבודת ה', והם כמו פעולות שאנחנו מוכרחים לעשותם, על ידי הרכבת כוונה נבחרת להשתמש בהם ולנצלם לכלי עזר בפרטי המצוות, ואילו יצויר שנסתדר בלעדיהם, לא היינו צריכים בכלל להשתדל בהם לעשותם וללמוד אותם.

סוג העיון השלישי הכללי: אינו אמצעי להשגת התכלית, לא מצד עצמו, ולא במקרה, אבל לפעמים הוא מגיע להיות אמצעי מקרי לתכלית האמיתית. והוא בכלל עיון החכמות והמלאכות שאין להם שום עניין בהבנת ענייני המצוות, ולא בחקירות האלוקיות, אבל כבר מצאנו שהם יתאימו בזמן אחד מן הזמנים, או באיש אחד מן האנשים, או במקום אחד מן המקומות, עם התכלית האמיתית של השגת ה'.

קחו לדוגמא פרנסה: מלבד ההכרח הטבעי שיש לאדם לפרנס את עצמו, יש עליו חובה גם מצד התורה, שכך לימדנו חז"ל (ירושלמי פאה ג. סוטה מו: קידושין יט:). ובחרת בחיים (דברים ל, יט), זו אומנות. ואמרו חז"ל (ספרי דברים טו, יח): יכול יהא יושב ובטל? תלמוד לומר (דברים טו, יח): בכל משלח ידך אשר תעשה!

ורצו לזרז לאדם שצריך שיחבר ההשתדלות האנושית בכל המלאכות המעשיות, כדי להגיע אל גזירת המזל.

ומי שבחר באחת מן האומנויות, להיות לו לפרנסה, אז ודאי שצריך לדעת את כל הידיעות שצריכות לאותה אומנות.

לדוגמא: מי שיקח לו לאומנות את מלאכת הרפואה, כמו הרמב"ם והרשב"ץ ועוד, אז ודאי שיצטרך לדעת ידיעת הטבע והניתוח, ושאר העניינים שמצטרכים לתפוס באומנות ההיא, שלא יעשה מלאכת ה' רמיה חס ושלום.

וגם אדם שצריך ללכת בין חכמי הגויים, אז מתאים לו שילמד מה שיכבדו אותו בעיניהם, ונמצא שם

¹⁷ כמו שכתב הרמב"ם (הלי יסודי התורה פ"ה הי"א): וכן אם דקדק החכם על עצמו, והיה דיבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מעורבת עמהם, ומקבלם בסבר פנים יפות, ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להם ואפילו למקילים לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתם, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין, ועושה בכל מעשיו לפני משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם (נגד המתמיהים), עד שימצאו הכל מקלסים אותו ואוהבים אותו ומתאוים למעשיו, הרי זה קידש את ה', ועליו הכתוב אומר: ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר:

ומי שאינו צריך ללימודי אומנויות, לא ישתדל בהם כלל, אלא יכבוש תשוקתו, כמו שכובש תאוותו בכל המותרות, במאכלים וטיולים שאינם צריכים, וכדומה.

והנה חלק הלימוד בביאור המצוות כבר ראינו שהוא אמצעי מקרי להשגת ה' מצד המעשה, וגם הוא בעצמו מצוה, ולכן ודאי שיותר ראוי להשתדל בהם, מאשר להשתדל בשאר חכמות בלי צורך, כי לימוד המצוות הוא בעצמו מצוה, אבל שאר החכמות אין לימודם מצוה!

על כל פנים לא יגיע ערך לימוד דיני המצוות, לערך העיון העיקרי בהשגות אלוקות, כי לימוד חכמת הקבלה יש בה שתי מעלות לטובה, שהיא לימוד שיש בה מצווה, וגם מצד עצמה היא מהות העיון העיקרי להשגת ה', שהוא אמצעי היותר חזק ומשובח להשגת תכלית השלימות הטוב האמיתי.

מה שאין כן העיון בלימוד ביאור המצוות, אין בו אלא מעלה אחת, שהוא הלימוד שיש בו מצוה. אך בבחינת מהות העיון, אינו אלא הכנה מקרית למעשה המצוות שידמנו לו, ולכן נשתדלבהם יותר משאר העיונים, אך עדיין לא יגיע אל שיעור ההשתדלות בעיון העיקרי בחקירות אלוקיות, אלא רק כמו ערך השפל והטפל עם העיקרי.

וגם יש להבדיל בין מי שהרבים צריכים לו להורות הוראה שהוא מורה הוראה, ובין מי שאינם צריכים לו להורות הוראה... כי אם רבים צריכים לו, אז יצטרך להרבות קצת יותר בלימוד ההלכתי של ביאור דיני המצוות, יותר מאנשים אחרים.

ועוד אנחנו צריכים להיזהר בחלק העיון שאינו אמצעי לתכלית האמיתית, ורק לפעמים מגיע ממנו תועלת לעבודת ה' ופרנסה, כמו אומנות הרפואה.

כי באמת אנחנו צריכים השקפה גדולה להינצל מפיתויי היצר ועורמת כזביו, כי פעמים רבות עושה היצר לאדם שיטעה את עצמו, ואז לוקח אותובטעותו ללמוד יותר עיוני החכמות והאומנויות שאינן נצרכות, ואז הוא מורה היתר לעצמו ואומר לנפשו: "אני צריך את זה לעבודה ופרנסה, וכוונתי לשמים, כי יצא לי מזה תועלת במידות או בדעות"... (כמו רפואת הנפש וכדומה).

אבל באמת תאוותו מטה אותו, ואחריה הוא נמשך, כי אם יבקש באמת אחרי תכלית אותו עיון גשמי, אז יראה שאותו התועלת שהוא חושב, או אומר, או רוצה לומר שלוקח מאותו עיון גשמי, כבר היה משיג את אותה תועלת מן העיונים התורניים, אם רק היה

השגת ה', ולכן באותו שיעור שאנחנו צריכים מהם לתועלת העיקרית, כך ראוי שיהיה שיעור ההשתדלות שלנו בלימודם, לא פחות ולא יותר, כי אם נפחות מן הצורך, נמצא בעצמנו חסרון הכנה לעיון העיקרי של השגת ה'. ואם נרבה על הצורך, אז הוא ריבוי מיותר לגמרי.

הסוג השני הכללי של ביאור כל המצוות והדינים וחכמותיה: אינו אלא אמצעי מקרי להשגת ה', כי הוא נצרך להכנת קיום המצוות במעשה, ולכן לפי מה שנצטרך להם לקיום המצוות, כך בדיוק ראוי לנו להשתדל בהם. לא פחות, שלא תחסר הכנתנו. ולא יותר, שלא נפעל לבטלה חלילה.

הסוג השלישי בלימוד אומנות שמגיע רק לפעמים לעבודת ה': נשתדל בלימודם רק באותה מידה שיגיעו לתכלית עבודת ה', ונמדוד אותם לפי מה שנצטרך להם, כדי שיהיה ראוי לנו להשתדל בהם, ואם נוסיף על זה יותר, אז הוא לימוד מיותר ובטל.

הסוג הרביעי של לימודים שאינם קשורים כלל לתכלית האמת: כולו מיותר, ואינו ראוי כלל לפי העיקרים שהקדמנו, ומי שמשדל בו, אינו אלא סוטה מתכליתו, ומסית ומדיח את עצמו מדרכו, ומטה ומפריע את עצמו מן השלימות האמיתית של השגת ה', והולך אחרי ההבל לגמרי, ומאומה לא ישא בעמלו שיוליך בידו לעולם שכולו ארוך, כי לא במותו יקח הכל, לא ירד אחריו כבודו, ויעזוב לאחרים חילו.

כללו של דבר

עיקר עיונו של האדם ראוי שיהיה בהשגת אלוקות, וגם יעיין בכתבי הקודש וביאוריהם ומאמרי חז"ל, על כל מה שצריך לבנות עליו עיוני האלוקות.

וגם ילמד בחכמת ההיגיון ודרכי החקירה, לפי מה שצריך לדעת דרכי החקירה והלימוד ולא יותר.

וגם ילמד ביאור המצוות והדינים, לפי מה שצריך הלכה למעשה.

וגם ילמד בחכמות ההנדסה והחשבון ושאר החכמות, לפי מה שיצטרך לדעת אותם בצורה ההכרחית להכשרת ענייני המצוות, ולא יותר.

ובשאר החכמות שאין להם קשר ללימודי אלוקות ולא למצוות ה' המעשיות, ילמד בהם רק מה שצריך להם מחמת סיבה של עבודה ופרנסה בלבד, ורק לפי האומנות שיצטרך לה, ולא יותר.

עמל בהם, ואולי היה משיג אפילו תועלת יותר שלימה לפי עיוני התורה הרוחנית מן השמים.

כללו של דבר: הטוב, והרע, שניהם נתונים הם לבני האדם.

הרוצה שיחיה, יבחר בחיים, ואל יטעה את עצמו. ומקרא מלא צווח ואומר (דברים ל, יט): החיים והמוות נתתי לפניך... ובחרת בחיים! למען תחיה אתה וזרעך...

סדר הלימוד

כל מי שרוצה להיות חכם בישראל, צריך לדעת תחילה את כ"ד ספרי התנ"ך, עם ביאוריהם הראשיים, אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם(ווח"י בגימטריא כ"ד ספרי תנ"ך).

ואחרי זה צריך לדעת י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, עם כל ביאוריהם, כי הם דרכי התורה שבעל פה.

אחר כך צריך שידע דרך לימוד הש"ס עד שידע להבין כל הלכה על בוריה, וידע דרכי המשא ומתן בקושיות ובתירוצים.

וגם ידע להבדיל בין תירוצי הדחיה, לבין התירוצים האמתיים.

וגם יבחין בין הקושיות שנעשות רק להצעה לתירוץ, לבין הקושיות החזקות והאמיתיות.

ואחר שידע דרך הלימוד, ראוי שילמד כל הש"ס מראשו לסופו (בבלי ירושלמי תוספתא- ראשי תיבות ב"ת ה'), בהבנת כל פשוטי הסוגיות על בוריהן.

אחר כך צריך שילמד ספר היד החזקה לרמב"ם מראשו לסופו עם מפרשו, לדעת מוצא כל דין ודין.

אחר כך ילמד השולחן ערוך, ויראה כל דין שיש בו חילוק מדברי הרמב"ם, או דין שנוסף עליו, יבקש מוצאו בבית יוסף, ואז יבין טעמו ונימוקו.

אחר כך ילמד כל מדרשי הקדמונים עד תומם.

וגם ילמד מלאכת ההיגיון והמליצה והשיר עד שידע אותם, ויזהר ללמוד אותם מספרי המחברים שקצרו בהם¹⁸.

¹⁸ כמו הרמח"ל שקיצר בהם בספריו: לשון לימודים, המליצה, ההיגיון, והשירה. וגם הרמב"ם חיבר בצעירותו ספר מילות ההיגיון, ופירוש המילות הזרות, ואיגרת בחכמת העיבור. אבל כבר לימדנו להועיל ר' אליעזר הגדול לתלמידיו אורחות חיים (ברכות כח:), ואחד מהם: מנעו בניכם מן ההיגיון. וראה בשו"ת יהודה יעלה אסאד

וגם ילמד בקיצור תמצית ראשי החכמות, ההנדסה, החשבון, והתכונה, ושאר החכמות והמלאכות הנצרכות, עד שידע אותם על בוריים.

ואז ישים עיקר כל עיונו בענייני חקירות אלוקות כל ימי חייו - בחכמת הקבלה¹⁹.

ואין צריך שילמד כל הש"ס תחילה, ורק אחר כך יתחיל בלימוד רמב"ם, ורק אחר כך המדרשים, ורק אחר כך שאר החכמות... כי יגמור אותם בגלגול הבא..

אלא יחלק שעותיו ללימודים האלה בד בבד קודש, וירבה תחילה בלימודי התורה שהם ארוכים יותר עד שיגמור אותם, ואחר שיגמור אותם אז יוכל למעט בהם ממה שהורגל בהם, רק שיקבע להם שעות ספורות ביום שלא ישכח אותם.

והמלאכות והחכמות החיצוניות אחרי שידע אותם יניח אותם, אך כדי שלא ישכח אותם יחזור עליהן בהפנותו אל בית הכסא²⁰.

(ח"א יו"ד ס"י קצ"ג) ע"ד הרמב"ם (הלי סנהדרין פ"ב ה"א). ע"ש.

¹⁹ ראה רמב"ם (הלי יסודה"ת פ"ד הי"ג, והלי ת"ת פ"א הי"ב), אך ראה בספר שומר אמונים אירגאס (עמ' יא) בשם מהר"ם אלאשקאר, בשם הרמב"ם במגילת סתרים, שכתב לתלמידו על דרכי הקבלה המסוקלים ממכשולים, בעניינים עמוקים, וסודות נעלמים אמיתיים בדרכי הנביאים, העדיפים עשרת מונים מחכמת הפילוסופים, שחיקו בזיוף כלים מכלים שונים. וראה בספר תפארת אדם למהר"י צמח (פאר א' חלק ז' בסדר תיקון עתיק בהגהת צמח), וכ"כ בספרו עדות יעקב (דף מ"ג) שנסתפק בזה ישעיה הנביא על הפסוק (ישעיה נח, יא): והשביע בצחצחות נפשך, אם יש בעתיק צח אחד, או שתי צחות, כנודע בזוהר (פי' ויחי רכד:), כי בחינת הצחצחות הם בעתיק יומין. וגם הגר"א לא הוציא מחכמת הפילוסופיה רק דבר מועיל אחד, והוא עניין שבעים כוחות שבאדם (עה"פ ויצא חוטר מגזע ישי וגו', הנדפס בסוף פי' ישעיה ווילנא תק"פ), כמ"ש הגר"י משקלוב בהקדמתו לספרו פאת השולחן. וראה גם בביאור הגר"א לשו"ע (יו"ד ס"י קע"ט ס"ק י"ג, וס"י רמ"ו ס"ק י"ח) על הרמב"ם והרמ"א שלא ראו את הפרד"ס, ונטו אחרי הפילוסופיה. וידועה מחלוקת גדולי ישראל על חכמת הפילוסופיה, כי מהר"ם בוטריל על ספר יצירה והרמ"א בספריו תורת העולה ומחיר יין אומרים כי הקבלה והפילוסופיה האלוקות קבלו מן הנביאים אותו דבר, אלא שהם מדברים בשתי שפות שונות. ואילו מהר"ל מפראג אומר שהם רחוקים מן הקצה אל הקצה, אך גם מהר"ל עצמו משתמש בספריו במונחי הפילוסופיה. ועיין בפירוש מהר"ם בוטריל לספר יצירה (פ"ד מ"ג) על שאלת חלום בחונה, בדוקה ומנוסה מאת הרמב"ם בעל הפעולה. וכ"כ רש"י גאון בהקדמת מגדל עוז על הרמב"ם שלמד קבלה בסוף ימיו.

²⁰ ראה בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א ס"י) ד"ה שמעתי על הרמב"ם ז"ל, ובשו"ת יד אליהו רגולר (ס"י כ"ה). וגם ידוע כי לימוד שאר חכמות למד הגר"א בבית הכסא, וכן שמעתי על הגאון הנאמ"ן נ"ו.

וכך יחלק שעותיו באופן שעיקר עיונו והשתדלותו יהיה בענייני אלוקות בחכמת הקבלה, וגם מכל שאר חלקי התורה לא יניח ידו, אלא ילמד בהם דבר יום ביומו לחיבובה של תורה²¹.

וכן אמר רבי יהודה אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, כאשר אמר שלמה בחכמתו (קהלת ז, יח-יט): טוב אֲשֶׁר תִּאָחַז בְּזָה וְגַם מִזָּה אֵל תִּנַּח אֶת יָדְךָ כִּי יֵרָא אֱלֹהִים יֵצֵא אֶת כָּלֶם: הַחֲקֵמָה תִּעֲזֹ לְחַכֵּם מַעֲשֵׂרָה שְׁלִיטִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּעִיר: וְהִי יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת וְתִבּוּנָה, הִי חִפֵּץ לִמְעַן צַדִּיקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר. בְּרוּךְ הִי לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

בקרוב

ספר כגן רוה בהוצאה חדשה

המעוניינים לעזור בהוצאת הספר
לאור או לעשות הקדשה לעילוי
נשמת, רפואה הצלחה וכו'
יצור איתנו קשר
02-5868041
או באימייל lior@armoni.info
בשורות טובות.

²¹ להשלמת סדר הלימוד: ראה גם ראה בספר מדבר קדמות להגחדי"א (מ"ח אות יז) בשם מהר"א קונקי בספרו מנחת קנאות, ור' מתתיהו דלקארט בספרו צל עולם, ובהקדמת בני הגר"א לביאורו על השו"ע, ובספר מעשה רב ושאלתות דר"ח מוולוז'ין, ובתולדות הרמ"מ משקלוב בסוף ספרו על תמונת האותיות הנדפס מחדש על ידי מכון הגר"א ארה"ב ניסן תשע"ב על דבר שבע חכמות, ובהקדמת מהר"י צמח לספרו קול ברמה על האיזרא בסדר לימודו.